

Bezpieczeństwo ważniejsze od dobrobytu. Polityczne konsekwencje problemów gospodarczych ChRL

Marcin Przychodniak

Rosnące strukturalne problemy chińskiej gospodarki wywołują napięcia społeczne, osłabiają pozycję KPCh w prowincjach i zagrażają realizacji planów politycznych Xi Jinpinga. W obawie przed utratą kontroli władze wykluczają deregulację gospodarki, co zwiększyłoby jej efektywność, i wzmocnienie klasy średniej, a więc poprawę konsumpcji. Odpowiedzią partii ma być społeczna mobilizacja wokół bezpieczeństwa państwa w „trudnych czasach”. Wobec problemów wewnętrznych partia może wzmacniać retorykę antyzachodnią, a obarczając Zachód odpowiedzialnością za problemy, wprowadzać jako konieczną reakcję kolejne ograniczenia eksportowe.

Po zniesieniu w grudniu 2022 r. ograniczeń pandemicznych związanych z polityką „zero COVID” [chińska gospodarka](#) przez kilka miesięcy rozwijała się dynamicznie, jednak od kwietnia i maja br. coraz mocniej uwidaczniają się jej strukturalne problemy. Przejawem tych kłopotów są m.in. wysokie bezrobocie młodych, stosunkowo niski poziom konsumpcji i niestabilna sytuacja finansowa przedsiębiorstw z sektora nieruchomości. Nawet nieco lepsze oficjalne wyniki gospodarcze za sierpień, w tym wzrost sprzedaży detalicznej o 4,6% r/r i produkcji przemysłowej o 4,5%, a także nieznaczny spadek ogólnego bezrobocia w miastach (z 5,3% do 5,2%), nie oznaczają mocnego odbicia w gospodarce. Wyzwania strukturalne (np. demograficzne) i ekonomiczne w połączeniu z charakterem chińskiego systemu politycznego i trudną sytuacją międzynarodową sprawiają, że realna staje się perspektywa długotrwałego spowolnienia wzrostu gospodarczego Chin (poniżej 5%). Dla Xi może to oznaczać problemy polityczne związane ze stabilnością społeczną i lojalnością członków KPCh.

Narastające problemy wewnętrzne. Problemy gospodarcze przekładają się na niezadowolenie zarówno chińskiej klasy średniej (nawet do 900 mln osób), jak i aparatu partyjnego. Chińczycy, zwłaszcza młodzi (16–24 lata) i żyjący w większych miastach, sceptycznie podchodzą do propozycji ciężkiej

pracy za niską płacę. Co najmniej 20% z nich (ok. 30 mln) jest bezrobotnych. Są rozczarowani brakiem przełożenia kosztownej edukacji na sukces materialny. Sytuacja ta kontrastuje z doświadczeniami ich rodziców, których poziom życia poprawiał się po wprowadzeniu reform w latach 80. Obecnej sytuacji winne są nie tylko spowolnienie gospodarcze, lecz także struktura rynku pracy, na którym uzyskanie najlepszych stanowisk zależy od powiązań służbowych i partyjnych. Częste są również protesty o podłożu płacowym, w tym strajki robotnicze, a także skierowane przeciwko decyzjom lokalnej administracji. Według niezależnej organizacji China Labour Bulletin w 2022 r. odnotowano 757 incydentów, w tym strajki, manifestacje i protesty. Od stycznia do września 2023 r. było ich już ponad 900.

Dla władz KPCh poważniejszym wyzwaniem jest rosnąca niestabilność finansowa prowincji, a tym samym problemy aparatu partyjnego z ich sprawnym zarządzaniem. Aż 14 z 31 jednostek administracyjnych (prowincji i miast na prawach prowincji) osiągnęło w pierwszej połowie br. wzrost PKB poniżej średniego dla wszystkich jednostek poziomu 5,5%. Rządzący w tych prowincjach sekretarze partyjni (część z nich to protegowani Xi, nominowani po XX zjeździe KPCh w październiku ub.r.) mogą mieć więc problemy np. z zapewnieniem przychodów, a co za tym idzie – ze

stabilizacją sytuacji społecznej. Duży negatywny wpływ na warunki finansowe prowincji ma kryzys sektora nieruchomości. Problemy z dzierżawieniem deweloperom gruntów poważnie ograniczają dochody władz lokalnych. Władze centralne ograniczają jednocześnie możliwości zadłużania się prowincji. Firmy deweloperskie nie tylko zajmowały się budową osiedli czy biurowców, ich obligacje stanowiły także lokatę kapitału dla przedsiębiorstw lub lokalnych jednostek administracyjnych, które obecnie mają ograniczone i niepewne możliwości odzyskania tych środków. Te problemy sprawiają, że część prowincji ma np. trudności z wypłatą wynagrodzeń pracownikom sfery budżetowej. Utrzymywanie przez władze prowincji prognoz wzrostu PKB na poziomie 5–6,5% w br. potwierdza, że mimo problemów chcą one sprostać oczekiwaniom władz centralnych.

Reakcja chińskich władz. Władze ChRL chcą zmobilizować aparat partyjny i społeczeństwo, używając nowych haseł. Centralnym punktem partyjnej narracji nie jest już „wspólny dobrobyt” (jak [podczas XIX zjazdu](#) KPCh w 2017 r.), ale szeroko rozumiane bezpieczeństwo państwa. Zgodnie z komunikatem z [XX zjazdu KPCh z października 2022 r.](#) konieczne są wyrzeczenia, w tym akceptacja obniżonego tempa wzrostu dochodów, aby wykorzystać potencjał państwa do wzmacniania bezpieczeństwa ekonomicznego, społecznego, politycznego (stabilności władzy) i militarnego. Działania mobilizujące widoczne są np. w sferze nauki. We wrześniu Chińska Akademia Nauk wprowadziła regulacje nakazujące pracownikom naukowym tworzenie publikacji w zgodzie z linią KPCh.

[Centralizacja władzy](#) przez Xi, realizowana od początku jego rządów w 2013 r., zmniejszyła gotowość lokalnych działaczy do krytykowania rządu. Dodatkowym działaniem dyscyplinującym ich oraz sieci interesów w prowincjach są postępowania antykorupcyjne. W ostatnich miesiącach dotyczyły one m.in. sił zbrojnych ChRL (w tym zapewne ministra obrony), zastępcy szefa partii w prowincji Shanxi czy byłego sekretarza KPCh w mieście Hangzhou. Represje dotyczą również elity biznesowej, np. we wrześniu zatrzymano menadżerów ds. finansowych największego chińskiego dewelopera Evergrande (nie ujawniono zarzutów wobec nich, ale policja szuka świadków ewentualnego oszustwa), a prezes tej firmy jest pod nadzorem służb.

Władze ChRL wzmacniają również antyzachodnią propagandę. Dotyczy to nie tylko retoryki o „hegemonii USA”, która ma ograniczać rozwój społeczno-gospodarczy Chin, lecz także mobilizacji społeczeństwa do wykrywania zagrożeń dla państwa. W lipcu znowelizowano ustawę anty szpiegowską, tworząc szeroki i niejasny katalog działań uznawanych za zdradę (np. kontakty z organizacjami zagranicznymi). W mediach społecznościowych pojawiły się natomiast zachęty – np. Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwa – do zgłaszania osób podejrzanych o tego rodzaju postępowanie. We wrześniu br. wysoki rangą działacz instytucji zajmującej się relacjami z Tajwanem został skazany

za szpiegostwo na rzecz USA. Eskalacja prowokacyjnych działań ChRL wobec wyspy (przejawiająca się m.in. w ćwiczeniach wojskowych na dużą skalę w bliskim sąsiedztwie Tajwanu) ma skupiać uwagę społeczeństwa i aktywizować aparat partyjny. Z perspektywy UE i USA dotkliwie stają się ograniczenia dla firm zagranicznych, np. w postaci zatrzymywania ich pracowników, kontroli czy nakazu edukacji i promowania „myśli Xi Jinpinga” wśród pracowników.

Wnioski i perspektywy. Rosnące problemy gospodarcze stanowią [kolejny](#) przejaw negatywnego wpływu modelu gospodarczego i systemu politycznego ChRL na możliwości rozwojowe państwa. By pobudzić gospodarkę, przydatne mogłoby być cofnięcie regulacji nakładanych przez KPCh na biznes i bardziej równomierna dystrybucja dochodu narodowego z uwzględnieniem klasy średniej. Jest to dla KPCh niemożliwe, gdyż mogłoby zagrozić stabilności jej władzy utożsamianej z bezpieczeństwem państwa. Dlatego też KPCh nadal wzmacnia kontrolę społeczeństwa, a także zwiększa jego mobilizację, używając haseł związanych z bezpieczeństwem. Tendencja ta może mieć charakter długotrwały w związku z przekonaniem władz o narastającej rywalizacji z Zachodem, narracji o „trudnych czasach” i zagrożeniu ze strony USA. Z uwagi na potencjał chińskich służb bezpieczeństwa protesty społeczne na większą skalę są mało prawdopodobne.

Takie podejście pozwala eliminować ewentualne głosy niezadowolone wewnątrz KPCh, np. w siłach zbrojnych czy administracji lokalnej. Rządzący muszą być jednak świadomi, że mimo centralizacji władzy pogarszająca się sytuacja gospodarcza, przekładająca się na negatywne postrzeganie szefów lokalnych struktur partii, będzie oznaczać osłabienie pozycji samego Xi. Utrzymanie pełnej kontroli przez partię nie będzie sprzyjać innowacyjności i zdolności do skutecznego konkurowania z Zachodem, co udało się Chinom np. w sektorze elektromobilności czy odnawialnych źródeł energii. W sytuacji kryzysu wewnętrznego, grożącego pozycji Xi i jego zdolności do całkowitej kontroli aparatu partyjnego, nie można wykluczyć eskalacji wobec Tajwanu. Blokada wyspy, wzmożone działania hybrydowe, a nawet otwarta inwazja miałyby wówczas za zadanie mobilizację aparatu partyjnego i społeczeństwa, odwracając ich uwagę od sytuacji wewnętrznej.

UE powinna podchodzić z dystansem do deklaracji ChRL o woli wzmocnienia relacji dwustronnych. Uznanie przez Chiny za priorytet kwestii bezpieczeństwa, a nie rozwoju społeczno-gospodarczego, będzie oznaczać dalszą polaryzację stanowisk tego państwa i Unii, a także wzmocnienie przez ChRL antyzachodniej retoryki. Chiny będą starały się przypisać Zachodowi odpowiedzialność za istniejące problemy, uzasadniając konieczność odpowiedniej reakcji w rodzaju kolejnych ograniczeń eksportowych na wzór wprowadzonych w lipcu restrykcji na sprzedaż [galu i germanu](#).